

Therefore, there is an objective need for a system of indicators that would reflect the efficiency and efficiency of the application of logistics.

In the article the essence of the concept "logistic system" is investigated, the necessity of carrying out a system assessment of the spheres of application of logistics is substantiated. A variety of methodological approaches to the evaluation of the efficiency of the logistics system of the enterprise are summarized. The system of indicators characterizing efficiency, productivity and reliability of the logistic system is developed.

Key words: logistics system, logistics, logistics system analysis, efficiency, functioning, system of indicators, system approach.

References:

1. Krykavs'kyj, E.V., Pokhyl'chenko, O.A., Fertch, M.M. (2017). *Lohistyka ta upravlinnia lantsiuhamy postavok* [Logistics and supply chain management], L'viv Polytechnic Publishing House, L'viv (in Ukr.).
2. Kyslyj, V.M., Bilovods'ka, O.A., Olefirenko, O.M., Smolianyuk, O.M. (2018). *Lohistyka: teoriia ta praktyka* [Logistics: Theory and Practice], Center for Educational Literature, Kyiv (in Ukr.). O. A.
3. Dovzhenko, O.O., Mel'nychuk, O.S. (2011). Prospects for the development of logistics at Ukrainian enterprises. *Economy. Management. Innovations*, vol. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_2_14 (Accessed 08 January 2019) (in Ukr.).
4. Lemesh, I.O. (2013). The nature of the logistic system and its functional significance at the enterprise in the system of making managerial decisions. *Upravlinnia rozvytkom [Development management]*, vol. 1(141), pp. 96-98 (in Ukr.).
5. Mishenina, N.V., Turenko, Yu.O. (2015). Logistic approach in the management of the costs of the industrial system of the enterprise: strategic guidelines. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu: serija "Ekonomika ta menedzhment" [Bulletin of the Sumy National Agrarian University: series "Economics and Management"]*, vol. 5 (64), pp. 89-92 (in Ukr.).
6. Pitulyak, N.S. (2013). Logistic system – the basis for increasing the efficiency of the service sector enterprises. *Innovative economy*, vol. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_6_53 (Accessed 15 January 2019) (in Ukr.).
7. Melnikov, V.P., Skhirtladze, A.G., Antoniuk, A.K. (2018). *Logistika* [Logistics], Publishing house Yurayt, Moscow (in Russ.).
8. Gajinsky, A.M. (2015). *Logistika* [Logistics], Dashkov and Co. Publishing and Trading Corporation, Moscow (in Russ.).
9. Markovsky, V.A. (2016). Using the method of GAP analysis to assess the effectiveness of logistics. *Sovremennyye issledovaniya social'nyh problem [Modern research on social problems]*, vol. 2, pp. 4-11 (in Ukr.).
10. Sergeev, V.I. (2014). *Korporatyvnaia lohistyka* [Corporate logistics], NIC, INFRA-M Moscow (in Russ.).

УДК 65.011.7; 65.016.8

Е. О. Грицюк, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА В СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація

У статті розглянуто причини банкрутства сучасних підприємств. Систематизовано основні трактування поняття банкрутства, визначено його основну мету та передумови виникнення. Проведено статистичний аналіз кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом за 2015-2017 роки. Проведено дослідження наукових праць вчених у даній проблематиці.

Визначено основні причини виникнення банкрутства в сучасних підприємствах: внутрішні та зовнішні, фінансові, специфічні та суб'єктивні. Запропоновано заходи щодо впровадження і реалізації політики антикризового фінансового управління підприємством при загрозі банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, підприємство, причини, управління, неплатоспроможність, антикризове управління.

Э. О. Грицюк, к.э.н., доцент,
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ БАНКРОТСТВА В СОВРЕМЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

В статье рассмотрены причины банкротства современных предприятий. Систематизированы основные трактовки понятия банкротства, определены его основные цели и предпосылки возникновения. Проведен статистический анализ количества дел о восстановлении платежеспособности должника или признании их банкротом по 2015-2017 годы. Проведено исследование научных трудов ученых в данной проблематике. Определены основные причины возникновения банкротства в современных предприятиях: внутренние и внешние, финансовые, специфические и субъективные. Предложены меры по внедрению и реализации политики антикризисного финансового управления предприятием при угрозе банкротства.

Ключевые слова: банкротство, предприятие, причины, управление, неплатежеспособность, антикризисное управление.

Постановка проблеми. В реаліях нестабільного розвитку економіки України, обумовлених як внутрішніми (політичними, соціально-історичними, економічними), так і зовнішніми (політичними, економічними) факторами, проблеми управління підприємствами, що знаходяться в кризових умовах, стають особливо актуальними. Процеси банкрутства підприємств притаманні економіці з моменту виникнення ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що характерною рисою ринку є взаємовідносини економічно самостійних господарюючих суб'єктів, що функціонують в умовах конкуренції, високої невизначеності і ризику, що в багатьох випадках призводить до руйнування цих суб'єктів. Тому, в даних умовах світової фінансової кризи, численних фінансових ризиків і обмежень, з якими стикаються українські підприємства і організації, особливої важливості набувають дослідження, присвячені антикризовому управлінню. Антикризове управління і банкрутство організацій – це інститути, які найбільш динамічно розвиваються в даний час. Професія антикризового керуючого повноправна увійшла в наше життя і зайняла в ній гідне місце. Водночас залишається ще багато невіршених питань і проблем у теоретичному забезпеченні інституту банкрутства. Адже в Україні культура банкрутства власне практично відсутня. Зрозуміло, що за часів Радянського Союзу і планової економіки ця процедура не мала практичного застосування, хоча на папері вона існувала. На жаль, і за роки незалежності ми не змогли створити адекватну систему виходу з таких ситуацій. Тобто закони з відповідною назвою приймалися, проте досконалого механізму для їх використання не було. Окрім того, заступник голови Судової палати з розгляду справ про банкрутство Вищого господарського суду України Олександр Удовиченко зазначив, що до Вищого господарського суду постійно надходять звернення як від господарюючих суб'єктів, так і від державних

контролюючих органів, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування з приводу необґрунтованого затягування процедур банкрутства у різних стадіях провадження, ігнорування інтересів держави при введенні процедур санації або ліквідації підприємств з часткою державної власності у статутному фонді, що перевищує 25 % від незаконного відчуження державного майна або відчуження його за заниженими цінами, зловживань з боку арбітражних керуючих тощо [12]. Так в Україні, щороку кількість збанкрутілих підприємств зростає і станом на червень 2017 року становила 1242, в процедурі банкрутства знаходилось близько 2073 підприємств [4]. Відповідно, значна кількість банкрутств в Україні, що спостерігається в даний час, визначає теоретичний і практичний науковий інтерес до питань діагностики причин виникнення та усунення кризи в управлінні підприємством. Адже після отримання результатів діагностики керівництво підприємства може прийняти антикризові заходи, щоб запобігти розвиванню кризи, зменшити його негативні наслідки і не допустити повної ліквідації підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Проблема банкрутства підприємств займалося чимало відомих вітчизняних і зарубіжних вчених та економістів, зокрема: Т. Н. Внуковський, І. Ф. Прокопенко, Є. М. Руденко, Г. В. Савицька, О. О. Терещенко, Г. В. Федорова, О. В. Хаджинова, О. О. Терещенко, Н. П. Шморгун, А. С. Яблонська та інші. Однак проблема банкрутства, незважаючи на значний вклад наукових праць, залишається невирішеною. З кожним роком щораз більше підприємств визнають себе банкрутами, саме через незнання основ антикризового управління та причин виникнення кризової ситуації на підприємстві. Тому необхідно здійснити більш детальне дослідження причин виникнення банкрутства.

Метою статті є дослідження причин банкрутства сучасних підприємств.

Виклад основного матеріалу. У науковій та практичній економічній літературі є безліч різноманітних дефініцій терміна "банкрутство", що обумовлено неоднозначністю його проявів та непередбачуваністю наслідків.

На наш погляд, доцільно було би надати визначення цього терміна з двох позицій: з точки зору вітчизняної нормативно-правової бази та з точки зору сучасних вітчизняних авторів.

У першому випадку звернемось до трьох основоположних документів нормативно-правової бази, які визначають термін "банкрутство". Так, Господарському Кодексу України [2], у ст.209 банкрутство визначено як "нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури". Схоже визначення надається у ст.1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" [1], де банкрутство підприємства визначається як "визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному законом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури". У Методичних рекомендаціях НБУ щодо застосування комерційними банками Закону України «Про

банкрутство» [3] самий термін "банкрутство" трактується як "неспроможність юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності у встановлений строк задовольнити вимоги кредиторів, повернути кредити банку та забезпечити обов'язкові платежі до бюджету.

Як видно з вищенаведеного, з точки зору нормативно-правових актів, банкрутство характеризується, насамперед, як неспроможність боржника відновити свою платоспроможність.

Деяко інший підхід спостерігається у підходах вітчизняних науковців. Так, О.О.Терещенко визначає банкрутство підприємств лише як "наслідок глибокої фінансової кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів" [11, с. 13]. Даний підхід є доволі загальним і не визначає сутності самого поняття "банкрутство".

Більш конкретизоване визначення терміна "банкрутство підприємства" (фінансовий крах) наводить Н.П.Шморгун, який трактує його як "документально підтверджену нездатність суб'єкта господарювання платити за своїми зобов'язаннями і фінансувати основну поточну діяльність у зв'язку з відсутністю коштів" [14, с. 86]. Такий стан підприємства, на думку автора, свідчить про погіршення всіх показників, що визначають його фінансову стійкість.

Інші науковці у визначенні терміну "банкрутство" наближаються до трактування цього терміну у вітчизняній нормативно-правовій базі. Так, А. С. Яблонська зазначає, що банкрутство – це "одна із юридичних підстав ліквідації підприємства, яка виявляється у неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити у встановлений для цього термін пред'явлені йому кредиторами вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом" [15]. Схожий підхід до визначення терміна "банкрутство" надають А. Г. Загородній, Г.Л. Вознюк та Т. С. Смовженко, які схиляються до думки, що банкрутство – це "неплатоспроможність боржника-підприємства, банку, іншої організації чи окремої особи платити за своїми борговими зобов'язаннями" [7, с. 44].

На наш погляд, документи вітчизняної нормативно-правової бази більш чітко і однозначно трактують термін "банкрутство". Визначення окремих вітчизняних авторів містять більш вільне трактування цього терміна. Але в усіх визначеннях зазначається, що банкрутство визначає правовий статус особи, яка не може погасити борги перед кредиторами. У більшості юрисдикцій банкрутство встановлюється судовим наказом, часто ініційованим боржником. Метою банкрутства є ліквідація тих підприємств, які замикають на собі неефективність і нестабільність. Ця мета досягається в результаті односпрямованих дій кредиторів, партнерів, фінансових і правових органів. Однак варто зазначити, що банкрутство не є єдиним правовим статусом, який може мати неплатоспроможна особа, і тому термін банкрутство не є синонімом неплатоспроможності. Передумови банкрутства зазвичай пов'язують з поняттям «нестійкості економічної системи», коли від рівноваги відхиляються найважливіші параметри економіки і, зокрема, з настанням однієї з фаз циклу – кризи. Безумовно, в багатьох випадках виникненню неплатоспроможності, яка може призвести до банкрутства, сприяє наявність кризових явищ на макрорівні, супроводжуваних загальним спадом виробництва,

зниженням цін, подорожчанням позикових фінансових ресурсів тощо. Так, ситуація економічної кризи може призвести до масових банкрутств адже сучасна ринкова економіка – це складна система взаємовідносин різних економічних агентів, де кожен з них втягнутий у багатоланковий ланцюжок контрактів. Враховуючи це, труднощі однієї компанії відображаються на системі загалом і можуть набувати суттєвих масштабів.

Водночас банкрутство окремих підприємств не обов'язково може виникнути на стадії кризи або загального спаду в економіці, адже сприятливі зовнішні умови в період економічного зростання також зазвичай сприяють екстенсивному розширенню виробництва, збільшенню обсягу випуску продукції. Це призводить до посилення конкуренції на ринках товарів і послуг, і в такій ситуації багато підприємств виявляються неконкурентоспроможними через неефективну стратегію розвитку та управління бізнесом. Так, історія банкрутств найбільших флагманів американського ринку Enron, Worldcom, Conseco та інших свідчить про наявність ризику розорення навіть у великих підприємствах, що успішно розвиваються, з огляду на те, що їхні менеджери недостатньо зважено приймають рішення і менш адекватно здійснюють контроль окремих бізнес-процесів, коли фірма знаходиться на піку успіху.

Крім того, з огляду на те, що в умовах загального економічного зростання багато підприємств запускають процес нарощування активів для задоволення збільшення попиту, однак можлива ситуація щодо моменту виходу на нові проектні потужності, продукція підприємства вже може не знайти свого покупця в стрімко мінливому світі споживчих переваг і економічних флуктуацій.

Таблиця 1

Аналіз кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом [4]

Період, роки	Кількість справ, закінчених провадженням	Темпи приросту, %	Загальна кількість справ у яких винесено постанови про визнання банкрутом, у звітному періоді	Темпи приросту, %
2011	10 382	-	6745	-
2012	7583	-36,9	4631	-45,6
2013	5697	-33,1	3359	-37,9
2014	3324	-71,4	2095	-60,3
2015	2406	-38,1	1799	-16,4
2016	2101	-14,5	1385	-29,9
2017	1691	-19,5	1242	-10,3

Окрім того, варто проаналізувати стан збанкрутілих підприємств в Україні за останні роки. Так, згідно з даними судової влади України щодо аналізу кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом

(таблиця 1), можна спостерігати, що з кожним роком кількість підприємств, що збанкрутували, зменшується. У 2016 році загальна кількість справ у яких винесено постанови про визнання банкрутом, у звітному періоді становила 1385, що на 29,9 % менше за попередній рік. 2017 року кількість збанкрутих підприємств зменшилася до 1242, що на 10,3 % менше за попередній період. Кількість справ, закінчених впровадженням, станом на 2017 становить 1691, що на 19, 5%, менше за попередній рік.

Отож, згідно з вищезазначеними даними, в Україні є значна кількість збанкрутих підприємств та підприємств, що мають впровадження. На нашу думку, дані показники є високими, адже процес з впровадження безробіття або його визнання впливає на соціально-економічне становище держави, зменшує кількість робочих місць, що призводить до безробіття, а також в казну держави надходить менше податків, а це може призвести до соціальної напруги в суспільстві тощо. Тому особливо важливо визначити основні причини виникнення банкрутства підприємства.

Причини, що підводять підприємство до кризового стану, можуть бути різні. При цьому єдиної загальноновизнаної класифікації причин настанов неспроможності підприємства не існує. Однак аналіз наукових досліджень дозволяє виділити деякі класифікації. Так, вчені С. Козлов [8], Грачов В. І. [6] та Терещенко О. О. [10] виділяють такі передумови виникнення банкрутства підприємства, як:

- зовнішні щодо підприємства (економічні, політичні, демографічні, посилення міжнародної конкуренції, банкрутство боржників), на які воно не має можливості впливати або цей вплив дуже слабкий;

- внутрішні (зростання дебіторської заборгованості, дефіцит власних обігових коштів, неефективність фінансових вкладень, відсутність договірної дисципліни тощо), які безпосередньо залежать від організації роботи на самому підприємстві.

Інші автори вважають, що причинами банкрутства є фінансові кризи [11, с.13–15], а саме екзогенні та ендогенні. На думку Е. Торкановського, існує 4 основні проблемні ділянки (стратегія підприємства, принципи діяльності, ресурси, якість і рівень маркетингу), в рамках яких можуть виникнути безпосередньо причини банкрутства [11]. Більшість робіт західних фахівців також присвячено детальному аналізу саме корпоративних причин руйнувань бізнесу, в тому числі і на стадії його створення. Найбільш поширеною є класифікація, запропонована М.Д. Еймсом, згідно з якою виділяється 8 основних причин банкрутства бізнесу [13]:

- брак досвіду;
- нестача капіталу;
- невдале розташування бізнесу;
- неефективне управління оборотним капіталом;
- зайве інвестування в фіксовані активи;
- погана кредитна політика;
- використання коштів компанії на особисті цілі;
- несподіване зростання бізнесу.

На думку І. Н. Драчена, існують такі основні причини банкрутства підприємств [5]:

1. Економічні: кризовий стан країни, загальний спад виробництва, інфляція,

нестабільність фінансової системи, зростання цін на ресурси, зміна кон'юнктури ринку, неплатоспроможність і банкрутство партнерів. Однією з причин неспроможності суб'єктів господарювання може бути фіскальна політика держави. Високий рівень оподаткування може виявитися непосильним для підприємства.

2. Політичні: політична нестабільність суспільства, зовнішньоекономічна політика держави, розрив економічних зв'язків, втрата ринків збуту, зміна умов експорту-імпорту, недосконалість законодавства в галузі господарського права, антимонопольної політики, підприємницької діяльності й інших виявів регулюючої функції держави, зміна політичного режиму.

3. Посилення міжнародної конкуренції в зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу, прагненням розширення частки займаного ринку і впровадження нових продуктів.

4. Демографічні: чисельність та склад народонаселення, рівень добробуту народу, культурний уклад суспільства, що визначає розмір чи структуру потреб, платоспроможний попит населення на ті і інші види товарів і послуг.

Отже, можна узагальнити, що існує безліч негативних чинників, які провокують банкрутство підприємства. Їх можна поділити на зовнішні, котрі зароджуються за межами підприємства і, як правило, не піддаються впливу, а також внутрішні, пов'язані з недоліками та помилками, допущені керівництвом та співробітниками підприємства. До ключових чинників зовнішньої природи можна віднести інфляцію, зміну умов роботи з банківськими організаціями, високу орендну плату, введення нових і збільшення старих податків. Так, деякі з них призводять до раптового банкрутства, інші ж накопичуються, підсилюються, викликаючи поступове погіршення економічних показників підприємства. Найбільш небезпечними факторами внутрішньої природи є недосвідченість та некомпетентність керівників та менеджерів, їхня нездатність швидко орієнтуватися в умовах мінливої ринкової кон'юнктури, консервативність мислення.

Окрім того, провокують банкрутство, крім перерахованих внутрішніх і зовнішніх причин і деякі специфічні тенденції, характерні для українських підприємств, що обумовлені історичним розвитком. Так, на перший погляд може здатися, що Україна практично увійшла в ринкове русло, однак на практиці все ще простежуються пережитки колишньої планової економіки. Отож, до специфічних факторів можна віднести :

— відсутність ефективної стратегії розвитку господарства в рамках ринкової економіки;

— завищені ціни на енергоресурси, транспорт, орендну плату тощо;

— недобросовісну приватизацію;

— досить низькі темпи впровадження інновацій;

— сильна конкуренція з боку іноземних аналогів;

— соціально-психологічні стереотипи тощо.

Також, можна виділити і суб'єктивні причини банкрутства, які пов'язані безпосередньо з господарюванням:

– нездатність керівників спрогнозувати банкрутство і виникнення загрози дій в майбутньому;

– падіння обсягів продажів внаслідок недостатньої вивченості попиту, погано

налагоджені шляхи збуту, слабка маркетингова кампанія;

- зменшення обсягів продукції, що випускається, погіршення її якості, зниження вартості;

- надмірно висока собівартість або низька рентабельність продукції, що виготовляється;

- занадто розтягнутий виробничий цикл;

- наявність великих боргів;

- нездатність керівників «старої школи», швидко адаптуватися до мінливих ринкових реалій, обирати правильну та ефективну інвестиційно-фінансову і цінову політику.

Окрім того, можна зазначити, що для підприємств, які функціонують в умовах сучасної ринкової економіки, найбільш характерними є наступні фінансові ризики, а також ризики іншого характеру, що не дозволяють їм повноцінно розвиватися і здатні призвести до банкрутства:

- низький рівень ефективності управлінської діяльності, обумовлений відсутністю довгострокової стратегії і пріоритетом короткострокових результатів, наявність низькокваліфікованих і невмотивованих співробітників, неефективність фінансового менеджменту та недосконалість управління фінансовими витратами;

- недостатня відповідальність керівних осіб підприємства за прийняті рішення, неефективне використання майна і результатів фінансово-господарської діяльності;

- недостатній розмір статутного капіталу;

- відсутність механізму, який би дозволив ефективно виконувати судові рішення, особливо тих, що стосуються звернення стягнення на належне боржникові майно;

- недостатня єдність підприємства з точки зору майнового комплексу, що негативно позначається на його інвестиційній привабливості;

- великі витрати на соціально-культурні та житлово-комунальні об'єкти;

- використання практики перехресного субсидування, а також неоднорідність структури виробничих витрат;

- відсутність реальної інформації про те, яким є фінансово-економічний стан підприємства.

Подібних причин банкрутства існує чимало, однак розглядати їх потрібно в комплексі та взаємодії, оскільки малоімовірно, що виникнення тільки одного фактора призведе до банкрутства. Спільний вплив факторів на діяльність підприємства може привести до негативних наслідків.

Отож, таким чином, не вирішеність багатьох економічних проблем, незавершеність інституційних перетворень в нашій країні продовжують відтворювати сукупність різних факторів банкрутства господарюючих суб'єктів. Водночас усвідомлення цих факторів і розуміння характеру їх впливу на діяльність підприємства дозволяє визначити пріоритети державної політики, а на рівні окремого господарюючого суб'єкта основні завдання полягають у тому, щоби організувати управління наявними виробничими, фінансовими, людськими та іншими видами ресурсів так, що це зможе забезпечити їхній стабільний розвиток і не допустити банкрутства.

Відповідно, існують різні шляхи запобігання банкрутству підприємства, серед яких ключова роль належить антикризовому управлінню. При його впровадженні

переслідують головним чином наступні цілі: забезпечення ліквідності і платоспроможності за рахунок найбільш раціонального поєднання власних джерел отримання коштів з позиковими; підвищення рентабельності і прибутковості до такого рівня, щоб задовольнити всі потреби як основної діяльності компанії, так і інвестиційно-фінансової. Крім того, в умовах фінансової кризи неминуче відбувається зміна стратегії, цілей підприємства, а також способів, якими вони досягаються. Ключова особливість антикризового управління полягає в жорсткому лімітованому термінів, зміні критеріїв, відповідно до яких приймаються рішення. Так, реалізація політики антикризового фінансового управління підприємством при загрозі банкрутства передбачає:

1. Здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак його кризового розвитку. Виділяється особлива група об'єктів спостереження, що формує можливе «кризове поле», що реалізує загрозу його банкрутства.

2. Визначення масштабів кризового стану підприємства. При виявленні в процесі моніторингу істотних відхилень від нормального ходу фінансової діяльності, що визначаються напрямами його фінансової стратегії і системою планових і нормативних показників, виявляються масштаби кризового стану підприємства, тобто його глибина з позицій загрози банкрутства.

3. Дослідження основних факторів, що обумовлюють кризовий розвиток підприємства.

4. Формування системи цілей виведення підприємства з кризового стану, адекватних його масштабам. Цілі антикризового фінансового управління конкретизуються відповідно до масштабів кризового стану підприємства. Вони повинні враховувати також прогноз розвитку основних факторів, що визначають загрозу банкрутства підприємства [9].

Таким чином, політика антикризового управління дозволить передбачити банкрутство підприємства, допоможе усунути можливу неплатоспроможність підприємства, замінити фінансову стратегію підприємства, враховуючи усі негативні фактори та даючи можливість забезпечити стале економічне зростання. Зокрема, досягти фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі, а також відновити фінансову стійкість для забезпечення фінансової рівноваги в короткостроковій перспективі.

Отже, під терміном «банкрутство підприємства» розуміють його повну або частково фінансову неспроможність. Це означає, що юридична особа не здатна розплатитися за взятими кредитами або не може виконувати інші фінансові зобов'язання. У сучасних умовах господарювання до банкрутства підприємства призводить чимала низка причин, серед яких можна виділити внутрішні та зовнішні і які, до того ж, можуть нести специфічний, фінансовий або суб'єктивний характер. Відповідно, правильне розуміння причин банкрутства сприяє правильному розумінню призначення та ефективності інституту банкрутства, а це є визначальним з точки зору результатів його функціонування. Будучи всебічно розробленими, процедури банкрутства стають гарантом сприятливих структурних зрушень в довгостроковій перспективі. І навпаки, при односторонніх, не до кінця продуманих і

неправильно регламентованих процедурах банкрутства вже в середньостроковій перспективі можна спостерігати несприятливі тенденції як в структурі економіки, так і в характері економічних відносин. Тому, для запобігання банкрутству керівництву підприємства необхідно аналізувати існуючі проблеми, виявляти можливі причини настання кризового становища і приймати відповідні рішення щодо їх усунення. Окрім того, керівник підприємства повинен вміти вчасно реагувати на негативні зміни в економіці країни. Адже завдяки конкретним попереджувальним діям можна знизити негативний вплив зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, що в підсумку дозволить уникнути появи ознак неспроможності. Саме тому в разі настання кризової ситуації тільки виявлення справжніх причин і їх усунення дозволить уникнути банкрутства.

Висновки. За результатами проведеного дослідження нам вдалося прослідкувати основні підходи щодо визначення терміна «банкрутство» законодавчій базі та у працях вітчизняних вчених. Визначено, що у загальному розумінні банкрутство – це правовий статус юридичної особи, яка не може погасити борги перед кредиторами. В дослідженні зазначено, що банкрутство окремих підприємств може вплинути не лише на стадії економічної кризи або загального спаду в економіці, але й за сприятливих умов економічного зростання при ефективній стратегії розвитку та управління бізнесом. Аналіз кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами показав, що в Україні все ще значна кількість підприємств, що визнані банкрутами, хоча загальне число їх щороку поступово падає.

У зв'язку з тим, що банкрутство підприємств є досить загрозливим явищем для економіки України загалом, нами визначені основні причини його виникнення. У проведеному дослідженні наведено підходи різних авторів, які нами проаналізовані, узагальнені та поділені на окремі групи. Крім цього, у дослідженні зазначені окремі специфічні тенденції, що сприяють доведенню підприємств до банкрутств і притаманні для вітчизняних підприємств.

Також в дослідженні відмічено суб'єктивні причини, що сприяють виникненню банкрутства. На підставі проведеного дослідження у статті визначено ключову роль антикризового управління, яка не лише сприяє запобіганню банкрутства, але й допоможе вийти підприємству на шлях фінансового оздоровлення при найменших ознаках його прояву. Для цього підприємству пропонується втілити політику антикризового фінансового управління, яка дозволяє передбачати банкрутство підприємства та усунути його неплатоспроможність.

У наших подальших дослідженнях ми плануємо більш ретельно дослідити залежність банкрутства підприємств Чернівецької області від загальної економічної ситуації в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> № 4212-VI
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436 – IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/436-15>
3. Про банкрутство : Методичні рекомендації НБУ щодо застосування комерційними банками Закону України від 21.07.94 р. № 23012/105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

4. Звіт судів першої інстанції про розгляд господарських справ. Форма № 1-МС за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudo-va_statystyka/

5. Банкрутство: механізм його виникнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ni.biz.ua/9-8/58711.html>

6. Управління фінансовою санацією / В. І. Грачов, І. П. Косарева, В. В. Прохорова, Т. Б. Кузенко. – Харків: ВД«ІНЖЕК», 2014. – 208 с.

7. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів: Вид-во «Центр Європи», 2007. – 576 с.

8. Козлов С. Основні складові механізму банкрутства [Електронний ресурс] / С. Козлов. – Режим доступу: www.yur-gazeta.com/wrater/447.

9. Прогнозування банкрутства на підприємстві та політика щодо попередження кризового стану на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/finance/00174811_1.html

10. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : Монографія / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2014. – 268 с.

11. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2014. – 412 с.

12. Удовиченко О. Вдосконалення процедури банкрутства – нагальна потреба часу [Електронний ресурс] / О. Удовиченко. – Режим доступу: www.yurgazeta.com/writer

13. Управление в условиях неустойчивости финансово-экономической системы: стратегия и инструменты / Под ред. А.З. Бобылевой. – М.: Издательство Московского университета, 2011.

14. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К. : ЦНЛ, 2016. – 528 с.

15. Яблонська А. С. Діяльність арбітражних керуючих: нормативне врегулювання та необхідність законодавчого вдосконалення [Електронний ресурс] / А. С. Яблонська. – Режим доступу: [Http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=4793&sid=comments](http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=4793&sid=comments)

Ernest Hrytsiuk, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economic Institute of KNTEU,
Chernivtsi

REASONS OF BANKRUPTCY IN MODERN ENTERPRISES

Summary

The article considers the reasons for bankruptcy of modern enterprises. The main concepts of bankruptcy are systematized, the basis for its purpose and the background of its origin are determined. A statistical analysis of the number of cases concerning the restoration of solvency of debtors or their recognition as a bankrupt in 2015-2017 has been carried out. The research of scientific studies in this problem was conducted. The main reasons of bankruptcy in modern enterprises, in particular internal and external, financial, specific and subjective, are determined. Measures for implementation of the policy of anti-crisis financial management of the enterprise under the threat of bankruptcy have been offered.

Key words: bankruptcy, enterprise, reasons, management, insolvency, anti-crisis management.

References:

1. *On restoration of the debtor's solvency or recognition of it as a bankrupt*, Law of Ukraine of 14.05.1992, no. 2343-XII. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> № 4212-VI (in Ukr.).

2. *The Commercial Code of Ukraine*, Law of Ukraine dated January 16, 2003, no. 436 - IV. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/436-15> (in Ukr.).

3. *Methodical recommendations of the NBU on the use by commercial banks of the Law of Ukraine "On Bankruptcy"* dated July 21, 1994, no. 23012/105. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> (in Ukr.).

4. Report of first instance courts on business case review. Form no. 1-MS for 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017. Available at: http://court.gov.ua/sudo-va_statystyka/ (in Ukr.).

5. *Bankruptcy: the mechanism of its occurrence*. Available at: <http://ni.biz.ua/9-8/58711.html> (in Ukr.).
6. Hrachov, V.I., Kosareva, I.P., Prokhorova, V.V., Kuzenko, T.B. (2014). *Upravlinnia finansovoiu sanatsiieiu* [Financial Recovery Management], Kharkiv, 208 p. (in Ukr.).
7. Zahorodnij, A.H., Vozniuk, H.L., Smovzhenko, T.S. (2007). *Finansovyj slovnyk* [Financial dictionary], View of "Center of Europe", L'viv, 576 p. (in Ukr.).
8. Kozlov, S. *The main components of the bankruptcy mechanism*. Available at: www.yur-gazeta.com/wrater/447 (in Ukr.).
9. Prediction of bankruptcy at the enterprise and policy to prevent crisis in the enterprise. Available at: https://otherreferats.allbest.ru/finance/00174811_1.html (in Ukr.).
10. Tereshchenko, O.O. (2014). *Antykryzove finansove upravlinnia na pidprijemstvi* [Anticrisis Financial Management at the Enterprise], KNEU, Kyiv, 268 p. (in Ukr.).
11. Tereshchenko, O.O. (2014). *Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidprijemstv* [Financial rehabilitation and bankruptcy of enterprises], KNEU, Kyiv, 412 p. (in Ukr.).
12. Udovichenko, O. Perfection of bankruptcy procedure – urgent need of time. Available at: www.yurgazeta.com/writer (in Ukr.).
13. Ed. A.Z. Bobyleva (2011). *Upravlenye v uslovyakh neustojchivosti finansovo-ekonomycheskoj systemy: stratehiya y ynstrumenty* [Management in the conditions of financial and economic system instability: strategy and tools], Publishing House of Moscow University, Moscow (in Russ.).
14. Shmorgun, N.P., Golovko, I.V. (2016). *Finansovyj analiz* [Financial Analysis] Kyiv, 528 p.
15. Yablonskaya, A.S. The Divisions of Arbitral Managers: Regulatory Settlement and Legislative Improvement Needed. Available at: <http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=4793&sid=comments> (in Ukr.).

УДК159.98: 338.48.+658.64

В. А. Зінченко, к. і. н., доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв,
директор туристичної фірми «Супутник»,
м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЙ ТУРИСТИЧНИХ ФІРМ І СПОЖИВАЧІВ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Анотація

Стаття присвячена надзвичайно важливій науково-практичній проблемі – формулюванню психологічних особливостей, які існують у взаємовідносинах між споживачами туристичних послуг та туристичними фірмами, що їх організують та реалізують. Очевидність цієї проблеми доводить постійно зростаючий попит на туризм в суспільстві, а також наявність конфліктних ситуацій, які мають місце у взаємовідносинах туристів та туроператорів і турагентів.

Ключові слова: туристи, туристичні фірми, туристичні послуги, споживачі, «туристичний магазин», професійна особливість.

В. А. Зинченко, к. и. н., доцент,
Киевский национальный университет культуры и искусств,
директор туристической фирмы «Спутник»,
г. Киев

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ ТУРИСТИЧЕСКИХ ФИРМ И ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

Аннотация

Статья посвящена очень важной научно-практической проблеме - формулировке психологических особенностей, которые существуют во взаимоотношениях между потребителями туристических услуг и